

Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda UIA Mutabakat Metni'nin Politikalarına İlişkin Öneri Kılavuzları

MESLEKİ BİLGİ VE BECERİNİN KANITLANMASI

Nisan 1998
Aralık 1998, revizyon
Haziran 1999, kabul

Mutabakat Metni Politikası

Bir mimarın kazandığı bilgi ve becerinin, yeterli kanıtlarla ispatlanması gerekir. Bu kanıtlar, pratik deneyim/yetişme/staj süreci sonunda başarı ile tamamlanmış en az bir sınav içermelidir. Mimarın sınava tabi tutulmayan mesleki pratik bilgi ve yeteneklere sahip olduğunun yeterli başka kanıtlarla ispatı gerekmektedir. Bunlar, iş idaresi ve geçerli yasal koşullar gibi konuları içermektedir.

Giriş

Mesleğin öğrenilmesi, hem üniversite düzeyinde bir akademik kurumda eğitim, hem de işyerinde koşulları belirlenmiş, denetlenen ve bir değerlendirmeye tabi tutulan deneyimi kapsar. Mesleki bilgi ve becerinin kanıtlanması, eğitim ile meslek pratiği alanları arasında ve akademik kurumlar ile uygulamadaki tescilli mimarlar arasında işbirliğini gerektirebilir.

Söz konusu bilgi ve becerilerin genel bir dökümü UIA/UNESCO Eğitim Şartı ve diğer Kılavuz metinlerde tanımlanmaktadır. Belirli mesleki uygulamaları yapabilmek için gereken öğrenme düzeyleri, “farkında olmak” “kavramak”, “yetenek sahibi olmak” arasında değişebilmektedir. Bazı konular genellikle üniversite çevresinde öğrenilirken, diğer bazı konular daha çok bir mimarlık bürosunda veya yapılı çevreye ilişkin diğer alanlarında öğrenilmektedir.

Bilgi ve becerinin değerlendirilmesinin değişik yöntemleri vardır. Üniversitede alınan derslerde başarı; proje çalışmalarının kritiğe tabi tutulması, yazılı sınavlar, çoktan seçmeli veya metne dayalı sınavlar veya diğer yöntemlerle değerlendirilebilir. Meslek pratiğinin çeşitli yönlerine ilişkin deneyim ise; örnek vakaların değerlendirilmesi, staj kayıt defterine geçirilmiş çalışmaların incelenmesi, yazılı ve tasarım sınavları ve/veya meslekte deneyimli üyelerin adaylarla yapacağı mülakatlar yoluyla sınanabilir. Bu tekniklerin uygun olan karışımı, kurumsal yapılaşma ve diğer kültürel farklılıklara bağlı olarak ülkeden ülkeye değişecektir. Ancak önemli olan, “mimar” ünvanının, üniversite düzeyinde bir akademik programı ve değerlendirmeye tabi bir staj süresini ya da buna eş değer bir süreci başarı ile tamamladığını kanıtlayan kişilere verilmesidir.

Mimarlığın bütünleştirici bir disiplin olduğuna ilişkin bir görüş vardır. Bir dizi bilgi ve beceriyi değerlendirmek ve entegre etmek yeteneği çoğunlukla tasarım stüdyolarında kazanılmaktadır. Stüdyonun amacı, hem uygun ve çekici bir tasarım üretme yeteneğinin geliştirilmesi, hem de örneğin eleştirel düşünce ve mimari yargı gibi becerilerin öğrenilmesi ve öğrenildiğinin kanıtlanmasıdır.

UIA'nın Önerdiği Model

1- Akademik Mesleki Eğitim

Mimar olarak kaydı yapılacak adayların, UIA/UNESCO Eğitim Şartında önerildiği gibi, üniversite düzeyinde bir akademik eğitimi tamamlamış olmaları gerekir.

Bilgi ve becerinin tam olarak nasıl değerlendirileceği konusu genellikle eğitim programının sorumlusuna bırakılmıştır ve bu sorumlu, çoğu kez üniversite olmaktadır. Akademik değerlendirme standartları Akreditasyon/Onay/Tanıma konusunda önerilen Komisyon Kılavuzundaki politikaların uygulanması ile sağlanmalıdır.

2- Stajyerlik/Mesleki Deneyim

Mutabakat Metni'nin bu konudaki politikası, kayıt/tescil öncesi denetleme ve değerlendirmeye tabi bir mesleki deneyim sürecinin gerekliliğini belirtmektedir.

Mesleki deneyimin sınanması teknikleri değişik ülkeler ve idari birimler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Çoğu ülkede bu, bir mimarın denetiminde, bir büroda geçirilen sürenin belgelenmesi şeklinde yapılmaktadır. Günümüzde bazı ülkelerde ağırlık, salt geçirilen sürenin belgelenmesinden, bu süre içinde edinilen bilgileri değerlendiren ve kaydeden sistemlere doğru kaymaktadır. Öğrenilenlerin kaydedilmesini amaçlayan teknikler arasında; adayın staj süresindeki çalışmasını denetleyen ve değerlendiren kayıtlar, örnek projelerdeki kritik olayların etüdüleri, adayın üstlendiği projelerden örnek olayların incelenmesi, mesleki pratik konusundaki bilgi ve becerilerin sınanması, sınav ve/veya meslek pratiği konusunda deneyimli bir sınav kurulu tarafından yapılan mülakatlar yer almaktadır.

3. Nihai Mesleki Sınav/Değerlendirme

Belirli yasal mevzuatın geçerli olduğu bazı bölgelerde, bilgi ve yeteneğin değerlendirilmesi; merkezi olarak düzenlenmiş yazılı sınav, bir rapor hazırlatma, belirli bir tasarım konusunda etüd ve/veya mesleki pratik sınavı yapan kişilerle mülakat şeklinde olmaktadır. Mesleki deneyimin değerlendirilmesi, öğrenilenlerin UIA önerilerinde öngörülenlerle uygunluğunun belirlenmesine yönelik olmalıdır. Merkezi olarak uygulanan değerlendirme sistemleri, öğrencilere gereksiz düzeyde karmaşık ya geçerliliğini yitirmiş sistemler uygulamaktan kaçınılmalıdır. Geçerliliği geniş ölçüde kabul görmüş mesleki akademik programların uygulandığı ülkelerde UIA, mimarlıkta akademik yeterliliğin resmen tanınması veya mesleki deneyimin değerlendirilmesi sürecinde daha önce başka yöntemlerle değerlendirmeye tabi tutulmamış alanları kapsayacak sınırlılıkta bir nihai sınav/değerlendirmeyi öngörmektedir. Geniş bir yelpazeye yayılmış ancak geçerliliği meslek çevresi tarafından onay görmeyen akademik programların uygulandığı ülkelerde; UIA'nın eğilimi, mesleki olgunluk kadar temel bilgi ve yetenekleri de ölçen kapsamlı bir nihai mesleki sınav/değerlendirme yapılması yönündedir. Kayıt için başvuran bütün adayların, mesleki bilgi ve yetenek değerlendirmesinden geçmeleri veya kendi ülkelerinde eşdeğerde bir yeterlik kazandıklarını kanıtlayabilmeleri gerekmektedir.

4. Öğrenimin Sonuçları

UIA/UNESCO Eğitim Şartı'nın Kabul edilmesinden de anlaşılacağı gibi, yetkinlik esas olarak, meslek pratiğini nerede ve ne zaman yaptığına bakılmaksızın, bir mimarın sahip olduğu

geçerli bilgi ve becerilerle ilgilidir. Ancak, belirli bir yer veya zamanda mesleği uygulama sorumluluğunda olanlar için gerekli koşul sayılan bilgi temelinde farklılıklar vardır. Örneğin, bir sözleşme hukukunun varlığından haberdar olmak meslek pratiği içinde mimarlar açısından evrensel olarak geçerli olabilir ama, belirli bir ülkenin hukuk sisteminin bilinmesi o ülke için belirleyici koşul olacaktır, ya da “yanal yüklerle karşı mukavemet” konusunun kavranılması evrensel bir gerekliliktir, ama jeoteknik ve depreme dayanıklı tasarım yöntemleri konusundaki bilgiler bir ülke için belirleyici koşullar olabilir.

UIA, mesleki yeterliliğin kanıtlanmasında genel ve aktarılabılır bilgi ve becerilerin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşılmasının gereğine inanmaktadır, zira bunlar meslek adamı için geçerliliğini uygulamanın yapıldığı yerden ve zamandan bağımsız olarak koruyacak olan öğrenim sonuçlarıdır.

UIA, kesintisiz mesleki gelişmeye gerek olduğunu kabul etmektedir ve ayrıca, mimarların mesleki davranış kuralları da genellikle mimarların sadece bilgi ve beceri sahibi oldukları alanlarda görev üstlenmelerini öngörmektedir. Öte yandan UIA, daha önce sınanmış bilgi ve becerilerin yeniden sınavdan geçirilmesine taraftar değildir.

5- Sınav/Değerlendirme Koşulları için Yeterlik Temel Alınmalıdır

UIA sınav/değerlendirme sistemlerinde yeterliliği temel almayan kısıtlamalara karşıdır.

6- Tekrarlanan Sınavlar Yerine Aşamalı Değerlendirme Sistemi

Mimarlığın, bünyesinde karmaşık mesleki yargıların yer aldığı, değişik alanlardaki bilgi ve becerileri bütünleştiren bir disiplin olmasını dikkate alan UIA, öğrencilerin gelişim süreci içinde planlanmış değişik aşamalarda sınav yapılabileceği görüşündedir. Bu aşamalar genellikle şöyle tanımlanabilir:

- Akademik bir diploma derecesinin verildiği akademik bir mesleki eğitim süresince ve bu sürenin sonunda;
- Mesleki deneyim süresinin sonunda ve/veya,
- Daha önceki değerlendirmelerin niteliğine bağlı olarak düzenlenecek ve genel mahiyette veya yöreye bağlı bilgileri kapsayacak nihai bir sınav yoluyla.

7- Yeterliliğin Yetkililere Kanıtlanması

Ünvan kullanılmasına, mesleğin icrasına izin veren kayıt/tescil işleminden ve/veya meslek kuruluşuna üye olmadan önce, yetkili kuruluşa zorunlu standartlar düzeyinde bir yeterliliğe sahip olduğunun kanıtlanması gerekir. Bu nedenle yetkili kuruluş;

- UIA tarafından tavsiye edilenler, çok taraflı diğer dokümanlar veya uluslararası düzeye uygun nitelikte ulusal standartlara benzer, yeterlik standartlarını kabul etmeli,
- Doğrudan sürece katılarak veya bağımsız bir akreditasyon/onay kuruluşunun tavsiyelerini alarak, mimarlıkta akademik başarı, stajyerlik/mesleki deneyim ile yöreye özgü bilgileri kapsayan yeterlik standartlarını değerlendirmelidir.

Bir mimarın eğitim ve mesleki yetiştirilme sürecinin her aşaması için aranacak yeterliliğin standartları ve kapsamı, objektif bir kurulun düzenli akreditasyon/onay değerlendirmesine

tabi olmalıdır. Bu kurul aynı zamanda eğitim programlarını onaylamalı, tesbitlerini kayıt/tescil kurullarına ve mesleki kuruluşlara bildirmelidir.

8- Mimarlık Eğitimi ve Yetiştirilmesinde Değişen İhtiyaçların İzlenmesi

Mesleki pratiğin zaman içinde değişen niteliklerine ve toplumun beklentilerine ayak uydurabilmek için mimarlık öğrenimi ve mesleki eğitim ortamı sürekli bir incelenme ve yenilenme süreci içinde olmalıdır. Sürdürülebilirlik, sağlık ve güvenlik ile özürhüleri için erişilebilirlik gibi konular, son on yıl içinde eğitim ve uygulama alanlarında görülen belirgin değişikliklere birer örnektir. Eğer mesleğin gelişmesi tıkanma riski ile karşı karşıya bırakılmak istenmiyorsa, yeterliliğin kanıtlanmasının yöntem ve kapsamı, düzenli olarak gözden geçirilmelidir. Yeterlik konusundaki aşırı ölçüde tanımlayıcı ve düzenli bir inceleme-geliştirme süreci dışında kalmış bir çerçeve, mimarlık eğitiminde yenilik ve canlılığı engelleme riskini taşımaktadır. Öte yandan, aşırı ölçüde belirsizlikleri olan bir çerçeve ise, tüketicinin korunmasına yönelik olarak toplumun, uygulamadaki bir mimardan bekleyebileceği yeterlik düzeyi ve kapsamını belirlemede pek fazla işe yaramayacaktır.

UIA, çağdaş anlamda bir geçerliliğe sahip olabilmesi için mimarlık öğrenimi ve mesleki eğitim süreçlerinde uygulanan akreditasyon/onay kriter ve usullerinin, yaklaşık her 5 yılda bir kapsamlı bir incelemeye tabi tutulmasını önermektedir.